ספ. 152.22.ל
ע"י "הקהלה הוילנאית"
Vilna
7227

152.22.1

~~103.11.2~~

~~103.11.2~~

~~103.11.10~~

YIVO Institute for Jewish Research
6 6000 00073416 1

ספרי עדה ישראל על ש
ביבליאטעק

יהושע פעלמאן

—— יפו ——

דִי יוּדֶען פוּן תֵּימָן

1927

פֿערלאַג „וואָסטאָק".
פֿיטערבורג. טאָרנאָוואַיַע, 11.

Типографія І. Лурье и Ко., Спб., Горохоая 48.

152.22.1

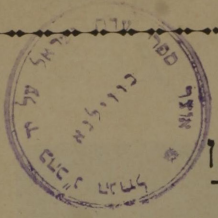

יהושע פעלדמאן
יפו

די יוּדען פון תֵּימָן

17460

אינהאלט:

די לאגע פון די יהודים אין תימן.
די בעריכטונג פון די תימנים פאר די ענטוויקלונג פון ארץ-ישראל.
דער דוחק אויף וואוינונגען.

פערלאג „וואסטאק".
פעטערבורג. טאָרנאוואיא, 11.

ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಸ್ವತ್ತಾಗಿದೆ

די לאַגע פון די יודען אין תֵּימָן.

הַאִין עוֹד חָכְמָה בְּתֵימָן?

(ירמיהו, מ"ט).

איינער פון די נייסטע פּאָרשער, וואָס האָט בעזוכט די יודען פון תימן, שילדערט זייע איינדריקען אין פּאָלגענדע ווערטער:

„ווי מערקווירדיג אוּן טרויעריג איז געווען דער גורל פון די יודען אין תימן! צוויי טויזענד יאָהר זענען דאָרט די מענשען געזעסן אין ביטערען גלות; דורות אָהן אַ צאָהל געהען פאָריבער אוּן זעהען פאַר זיך קיין סוֹף נישט צו איהם. קיין אין שטראַהל האָפענונג, קיין אין בשורה פון טרייסט! אַכורי־ות־דינע קענינגען אוּן אימאַמס*); שטענדיג נע־ונד־זיין פון אין אָרט אוֹיפ'ן אַנדערן; הונגער אוּן נויט; שטאָדט אוּן לאַנד חרוב; קריעגערייען צווישען די הערשערלעך, וואָס לעגען זיך ווי אַשווערע יאָך אוֹיף די רוקענס פון די יודען; גרויזאַמער געוואַלט־שמד פון גאַנצע קהלות. אַ'אוּנ־ענדליכע פינסטערניש, וואוּ ס'פּעהלען אָבער אוֹיך נישט קיין פּאַלשע פערפיהרעריש פייע־לעך: אוים דעם תהום פון דעם שרעקליכען פיין הוֹיבען זיך אוֹיף פּאַלשע משיחים, וואָס זוּעקען אין דעם פּאָלק האָפענונגען. באַלד אָבער ווערט דער חלום פערשוואוּנדען, אוּן דער סוֹף איז מאַנכמאָל שרעקליך טראַגיש".

אוּן אָט וואָס י"ם־ט"וֹב צ"מ"ח פערשרייבט אין זיין טאָג־בוך דעם 2־טען מערץ 1910:

„צאַנאַא**). שוֹין מעהר ווי אַוואָך בין איך דאָ, איך האָב מיך בעקענט מיט דעם לעבען פון די יודען אין אַלע זיינע ערשיינונגען. אוּן דער ערשטער רושם איז וואָס אַמאָל אַלץ שטאַרקער געוואָרען: דאָס זענען העכסט אומגליקליכע מענשען. זיי קענען אַלע

*) אימאַם איז אַ טיטעל פון אַראַבישע הֵירסטען.

**) הויפּט־שטאָדט פון תימן.

לערנען, עס פעהלט זיי אָבער די מינדסטע קולטור. זיי האָבען פער־
געסען, וואָס איז אַוויגם עהרע און אַכטונג. בעלייבינט מען זיי,
זענען זיי עס מקבל שווייגענדיגערהייד, גלייך ווי זיי וואָלטען דאָ
גאָרנישט פערשטאַנען; ווערען זיי בעוואָרפען מיט שטיינער פון
אַנאַבישען יונגעל, אַנטלויפען זיי נאָר".

„איך האָב געמאַכט אַ צעהלונג פון די היגע יודען, און האָב
אָנגעצעהלט 2700 נפשות. כ'אַר אַ שרעקליכע ירידה! ערשט נאָך

אַ תימנ'ער יוד א שומר אייף אַנחלה פון נאציאָנאלפאָנד

נאָר נישט לאַנג איז אין צאַנאַא געווען 10000 יודען". דאָ שיל־
דערט צמח די מאויס'דיגע דראַמע פון דעם הונגער אין יאָהר 1905,
דעם אויפשטאַנד און די בעלאַגערונג פון דער שטאָדט דורך דעם
אימאַם יַחיָא, דעם שרעקליכען יקרות אויף לעבענס־מיטלען, דעם
הונגער־טויט, וואָס האָט געווילדעוועט צווישען די יודען און טערקען:

„די זקנים און קינדער זענען געווען די ערשטע קרבנות.
אַסך זענען געשטאָרבען פון אַפלוצלונגען טויט... פיעל האָבען זיך

געלעגט שלאָפען, און שוין מעהר נישט אויפגעשטאַנען... די עלטערן האָבען געמוזט אַליין זייערע קינדער מקבר זיין, וויל ס'איז נישט געווען, ווער עס זאָל דאָס טהון. אויפ'ן בית־עלמין זענען צוגע־גריבט געווען לאַנגע שורות קברים פאַר די מתים, וואָס מען האָט אַלע טאָג ערוואַרט".--

וואָס אָנבעלאַנגט דער צאָהל פון די יודען אין תימן, גרייבט זי בין 8000 פאַמיליעס (אַרום 30000 נפשות), וועלבע לעבען צו־שפרייט אין עטליכע הונדערט ישובים. נרעסערע קהלות זענען פאַר־הַן נאָר אין אַדאַן און צאַנאַא. אַזוי וואָלטען זיי אין קלייניע שטעדטלעך אין דערפער. דריי פיערטעל פון אַלע יודען זענען בעלי־מלאכות: שניידערס, שוסטערס, וועבערס, גאָלד־שמידען, טעפערס, טויערערס, האַנד־מ'הל־מאַבערס, ברענערס, טאַבאַק־אַרבייטער, פולווער־אַרבייטער, סטאָליאַרעס, שמידען א. אַז. וו. פון זייער פשוט'ן אַרט לעבען קען אַנ'אייראָפעאישער יוד נאָר קיין השגה נישט האָבען. אַפילו דער "רייבער" תימנ'ער עסט ביי זיין מאָהלצייט אינדערוואָבען קיינמאָל נישט מעהר ווי אין נעריבט, און די תימנים, וואָס זענען אָנגעקומען אין ארץ־ישראל פאַר "מענשען" אין שטוב, מוזען ערשט צוגעווענט ווערען צו אַרייבערען מאָהלצייט. פון קלי־דער בענוגענען זיי זיך מיט א'ין העמד. נישט קוקענריג אָבער אויך זייער אָרימען לעבענס־שטייגער, שטענדיגען אַרבייטען אוין גרויסער אַרבייטסאַמקייט, קענען זיי דאָך נישט אויאַרבייטען דעם מינימום חיונה, אין דער הונגער איז ביי זיי נאָר אַנ'אָפטער גאַסט.

צמח שרייבט: "דער מאַטעריעלער מצב פון די תימנ'ער איינ־וואוינער איז בכלל זעהר אַ שלעכטער, בעזונדערס טרויעריג אָבער איז די לאַגע פון די דאָרטיגע יודען. דאָס לאַנד איז פעראָרימט: הונגער, קריגען פון מלחמות און איבערקעהרעניש־שען, הונגער און מנפות, האָבען פון דעם לאַנד אַ־תל נעמאַבט. עס פעהלען פלייסיגע אַרבייטס־קרעפטען. גאַנצע טעג הו־רכאַנאַנד זעהט מען פאַר זיך זעלטען־גוטען ערד־באָדען, ער איז אָבער וויסט און נישט־בעאַרבייט. נעהט מען אַריין ערגעץ אין אַ וואוינגנג, זעהט מען ערשט, ווי שרעקליך איז דער דלות דאָרט: עס פעהלט אינגאַנצען דער מין, וואָס הייסט מעבעל, געשיר, בעטגעוואַנד, עסענוואַרג, קלייד־וגנג". ער שטעלט די פראַגע: "ווי אַזוי האָבען עס די יודען געקענט אַריבערטראָגען אַזוי פיעל דחקות און פיין?" און פערענט־פערט זי אָט אַזוי: "די מוסולמענער האָבען אָהן די יודען זיך נישט געקענט בענעהן, ווייל בלוז די יודען פערנעהמען זיך מיט מלאכות פון דער אַנדער זייט האָט די יודען אויפגעהאַלטען די האָפנונג אויך דער גאולה, ווי אויך דער נעדאַנק, אַז די יסורים - דאָס איז אַ

נסיון פון נאָט, כדי די נשמה פון דעם מענשען זאָל אַרויסגעהן פון זיי ריין און אויסגעלייטערט".

צו די דאָזיגע אַלגעמיינע עקאָנאָמישע צושטאַנדען מוז מען נאָך צוגעבען פאָלגענדעס, אום צו בעקומען אַ ריכטיגען בענריף וועגען דער אומגליקליכער לאַגע פון די יודען אין תימן.

דער פאַנאַטיזם אין דעם דאָזיגען לאַנד געווען איבעראַל, בפרט נאָך אַז די אויבערהאַנד דאָרט האָט די סעקטע פון די „סיידים"*). דער דאָזיגער פאַנאַטיזם געפינט אַנאַלאָגען פאַר זייע רעליגיעזע לייד־נשאַפטליכקייטען אין די בעציהונגען צו דער שוואַכער יורישער מינדערהייט. דער יוד היסט אין דער גריכטס־שפראַך אָפיציעל „דער געמיינער". אַסך געוצטען, וואָס זענען נעווענדט גענען די יודען, קאָן מען ערקלערען נאָר דורך דער השפעה פון דעם רעליגיעזען פאַנאַטיזם. דערצו קומט נאָך צו דאָס, וואָס די בעפעל־קערונג שטעהט דאָרט קולטורעל זעהר נידעריג און נישט האָבענדיג קיין שום גייסטיגע בעשעפטיגונג און צושטרייאונג, מוזען אין איהר אויפוואַכען די ערגסטע אינסטינקטען, וועלכע דריקען זיך אויס אין דעם, וואָס די שוואַכע מינדערהייט וועהרט געוֿרוֿדט און בעהאַנדעלט ווי די נידעריגסטע שקלאַפען. אַזוי זעהען מיר אויך פיעל לעכער־ליכע און בעליידיגענדיגע תקנות, בעזונדערס אויפֿן געביט פון בע־קליידונג און פערקאָהר, וואָס קענען נאָר דורכדעם ערקלערט וועי־רען. און די לאַגע איז נאָך היינט דאָרט פונקט אַזאַ, ווי יעקב ספיר האָט זי געטראָפען מיט 48 יאָהר צוריק. דער־בער וועלען מיר ברענגען אַביסעל פון זיינע שילדערונגען:

„די יודען, וואָס וואוינען שוין אין תימן פיעל הונדערטער און אפשר פיעל טויזענדער יאָהרען, געפינען זיך איצטער אויף אַ נידעריגער מדרגה און ווערען גע־רוֿדפֿט פון אַפאָלק, וואָס האַלט זיך פאַר הייליג און עקסט פרום, אָבער אין אמת־ען איז עס בלויז זעהר ברוטאַל, באַרבאַריש און האַרטהערציג. די איינגעבוירענע בע־טראַכטען דעם יודען פאַר אַנ־אומרין בעשעפענישׂ, אָבער זיין בליט איז פאַר זיי נישט אומרין. זיי וויזען אַרויס אַ חזקה אויף יודיש האָב־און־גוטס, און גיט זיי עס דער יוד נישט מיט גוטען, נעהמען זיי מיט בייזען. די יודען טאָרען נישט וואוינען אין בעפעסטיגטע שטעדט, זייער פערמעגען זאָל נישט געפינען קיין שוץ הינטער די שטאָדט־מויערן; זיי מוזען זיך אויפהאַלטען הינטער דער שטאָדט אין פינסטערע איינגע לעכער אין אייבערגער מוֿרא פאַר מערדער און רויבער. האָט עמיצער אַ ביסעל געלד אָדער וועלכע אַנדערע ווערט־זאַכען, פערגראָבט ער דאָס אין דער ערד אָדער אין פערבאָרגענע

*) אַזעהר פאַנאַטישע כתה פון די שוין געניג פאַנאַטישע סוניטען.

לעכער, קיינער זאָל עס נישט וועהן. מאַכט זיך אַ נגנבה ביי אַ יודען אין דער קאַדי וועלט דערפון געוואָהר, לאָזט ער גלייך דעם יודען אַרעסטירען, כדי ער זאָל דעם גנב אַרויסגעבען. אוּן וועט דער יוד קען נישט אָנווייזען וועל האָט געגנבעט, ווייל ער האָט דעם גנב נישט געוועהן אָדער ער שרעקט זיך פאַר זיין נקמה, דאַן

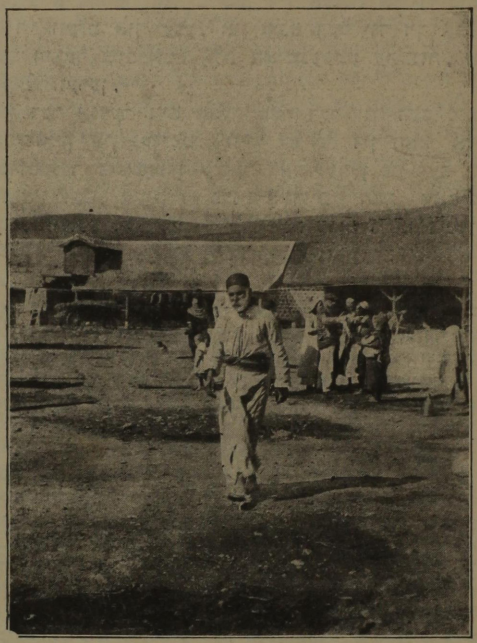

די תּימָנים אין כְּנֶרֶת

וועלט ער ערשט גוט בעשטראָפט מיט אַ גרויסען געלד־קנס פאַר זיין מכלומר׳שטע עקשנות. אוּן אַלס פועל־יוצא פון אַזוינע בעציהונגען, האַלטען די יודען בסוד די גנבות, וואָס קומען ביי זיי פאָר, אַבי נאָר דער קאַדי זאָל פון גאָרנישט געוואָהר וועלען. אָבער נישט אַלעמאָל גיט זיך עס איין, וויל אָפטמאָל איז דער גנב אליין מודיע דערפון. אגב, וווּ ס׳איז בעקאַנט, פעהלען נישט קיין מוסרים אין די רעכטלאָזיגע לענדער.

אָבער פיעל ערגער איז דעם יודען, וועלן עס אַליין וועלט אָנ־געקלאָגט פאַר אַ וועלכען ס׳איז פערברעך. דאָ געהט שוין קיין

רחמנות נישט אָן. פּאַר דעם מינדסטען חטא ווערט ער בעשטראָפט מיט מוראַ־דינע נעלד־שטראָפֿען, וואָס ער איז נאָר נישט אימשטאַנד זיי צו צאָהלען. און וועז ער צאָהלט נישט, ווערט ער געשמידט אין קיטען און אַלע מאָל ש׳אָנט מען איהם מיט דער גרעסטער אַכזריות. פּאַר דער שטראָף טענה׳ט מיט איהם דער קאַדי ועהר בנעימות־דינ אַיין, ער זאָל בייטען זיין אמונה און דו־כדעם דער־ווערבען די וועלט און יענע. און זאָגט דער יוד זיך אָב דערפון, ווערט עס ווידער בעטראַכט אַלם האַרטנעקינע עקשנות, וואָס מוז בעשטראָפט ווערען.

פון דער אַנדער זייט אָבער טאָר דער יוד דעם מוסולמענער נישט אָנקלאָגען אין גערייכט, ווייל על פי דין האָט אייגענטליך דער מוסולמענער צו שאַפען איבער דאָס לעבען פון דעם יודען און זיין האָב־און־גוטס, און ס׳איז בלויז אַ גרויסער חסד, וואָס מען לאָזט די יודען ביים לעבען. דער יוד קען אַלס עדות נישט צוגעלאָזט ווערן, אויך זיין שבועה האָט נישט קיין שום ווערט*).

---

*) ווײבאלד דאָס עדות־זאָגען פון א יודען אין נישט גילטיג, וואָלט מען גאָר קאַנט מיינען, אז דער יוד קאָן צו זין רעכט זיך דעשלאָגען, וועז ער זאָל שטעלען פאַר אַ ע׳עדות א מוסולמענער אָבער אין 99 פ״ל פון הונדערט אין דאָס אוגמעגלוך, ווייל פאַר א מוסולמענער אין תימן, בפרט פאַר אייגעם פון דער סיי־דים־סאָקטע, דעכעט זיך פאַר דעם גרעסטען אומ׳כבוד צו זאָגען עדות פאַר א יוד. דען אין נעגען א מוסולמענער. צמח ברענגט אייניגע פאַלען פון וואָלה־טהאַשע, געגען יודען, וואָס וענען פארגעקומען בשעת זין אויפהאלטען זיך אין צאנאַא (פון 15־טען אפריל ביז 13־טען מאי 1910 — אלוא אין דער זעלבער צייט, ווען די שטרקען וענען געווען די הערשער אין שטאדט).

ערשטער פאַל פון 15־טען אפריל: א מוסולמענער איז בעפאלען א יודען אין איהם געשלאָגען מיט א שטעקען; דער יוד האָט קיין עדות נוט געהאט, ער האָט אבער געווזען וועגע וואונדען; דער מוסולמענער איז בעפרייט געוואָרען.

צווייטער פאַל פון 22־טען אפריל: א יוד איז אָהן א שום סבה אכזריות־דינ גע׳מוזט געוואָרען; וועגע וואַרליכע גוואלדען האָט מען געהערט ווייט ארום. אזוי ווי ער איז נעווזען א חשוב׳ער מאַן, האָבען שלויכע מוסולמענער איהם צוגעוואונט, או ווי וועלען פאַר איהם ערות זאָגען. ער האט פערפֿהרט א פראצעס, געמאַכט נערוכטס־הוצאות, די ערות וענען אבער ניט געקומען, אין דער מוסולמענער איז ארוים פרוי.

דרויטער פאַל פון 2־טען מאי: א מוסולמענער האָט שרעקליך געשלאָגען א יודען און האָט איהם דערנאָך געוואָלען דראָהען, או ער ווייט איהם אָנקלאָגען פאַר ששע׳ען די אַרדנונג. דער יוד האָט נעביך געמוזט א קוש טהון דעם שלעכטער אין פוס, ער זאָל איהם נאר לאָזען גיהן ווין ווייג.

פיערטער פאַל פון 13־טען מאי: א יוד האָט נערישען אונטער׳ן שאַדט אויף אנ׳אייזעל. אויפ׳ן וועג האָט ער נעטראָפען צוויי מוסולמענער, האָבען ווי איהם נעהייסען אראבקריכען פון אייזעל אין שווער בעלויבונג. אבער צום סוף איז דער יוד ערשט בעשטראָפט נעוואָרען פון נעריכט צו בעצאָהלען א נעוויסע סומע שטראָף־נעלד.

„אַז אַ יוד בענענט אַ ליאַדע מוסולמענער, איז ער מחויב צו בעגריסען איהם ווי זיינעם אַ האַר. וועז ער טהוט דאָס ניט, וועט ער אָהן רחמנות געשלאָגען. אַ יודען איז נישט ערלויבט צו רייטען אויף אַנ'אייזעל, מכל שכן — אויף אַ קעמעל (קיין וואָגענס איז אין תימן נישטאָ אינגאַנצען). די יודען מוזען געהן צו פוס, אַזוי ווי די שקלאַפען. מען דער זועג זיין ווי לאַנג. די „סיידים" וואָגען, אַז די יודען טאָרען נישט בעלעסטיגען די חיות, וואָס זענען בעסער פון זיי. די יודען טאָרען נישט טראָגען ווייסע, רויטע אָדער גריינע בגדים, ווייל די מוסולמענער בעטראַכטען עס פאַר הערר=קלייַדער. נאָר שבת אוז יום־טוב, וועז די יודען געהען נישט אַרויס פון זייערע וואוינונגען, טהוען זיי זיך אָן אין ווייסע מלבושים, אויב ס'נעפינט זיך נישט צוויישען זיי קיין מוסולמענער. אַפילו די רייכע יודען מוזען אויך אויסזעהן אָרעם, זיי זאָלען נישט אויפווועקען קיין קנאָה, וועלכע קען אויף זיי ברענגען פאָגראָמען. דעריבער מוזען זיי זיך אַלעמאָל האַלטען אָרעם, אויסערטעניג אוז דערשאָנען".

„אין די גרעסערע שטעדט זענען פאַרהאַן שוויין־בעדער פאַר די מוסולמענער. די יודען טאָרען די דאָזיגע בעדער נישט בעזוכען דערפאַר אָבער זענען זיי מחויב צו הייצען זיי מיט מענשליכער צוואָה, בשעת וועז די מוסולמענער אַליין בעהייצען זייערע וואוי=נונגען מיט בהמה'שער צוואָה".

„מיט איין וואָרט, די צרות פון די יודען אין תימן איז ניט צו בעשרייבען. אויך אין ארץ־ישראל האָבען די יודען פאַר־ן יאָהר 1830 קיין האָניג נישט געלעקט, ווי איך וויים דאָס פון אייגענער ערפאָהרונג. אָבער אין פערנלייך מיט תימן, האָט דאָס הייליגע לאַנד אפילו דאַמאָלס אויסגעזעהן ווי דאָס לאַנד פון פרייהייט, בשעת וועז דאָ אין לאַנד וועלט בער יוד פערהאַסט אוז בעטראַכט ווי אַ וויילדע חיה".

אַזוי בעשרייבט דער ירושלמי יעקב ספיר די לאַגע פון די יודען אין תימן פאַר 48־יאָהרען.

צמח האָט וועגען דעם געזעדט מיט די טערקישע בעאַמטע אין צאַנאַא, האָבען זיי איהם געזאָגט: „מיר קאָגען דעם קאדי נישט כעפֿעהלען, ער זאָל אַנער=קענען א יודישען עדות; דאָס וואָלט זיך גענגען רעלניזעזען געבאָט!" דער קאדי וועזעדער האָט נעזאָגט, אז ער איז א יודען־פרייַנד אוז אז וועז די מוסולמענער וואָלטען געקוסטען, וואָלט ער זיי נעמויט צו וואָגען דעם אמת; אָבער צווינגען זיך צו שטעלען וק פאר עדות, דאָס קאָן ער נישט.

ס'איז אינטערעסאַנט, וואָס א טערקישער היכער בעאַמטער האָט געזאָגט צו צמח'ן: „די „סיידים" קוקען נאָך אלץ אויף יודען ווי אויף דאָס פֿאלק פון דער תורה, בשעת וועז די טערקען האַלטען זיי פאר נישט־גלויביגע".

צו די דאָזיגע, אַזוי צו זאָגען חראָנישע לייִדען, וועלכע ס׳האָט אויסגעטראַכט דאָס רשעות פון די מענשען, קומען נאָך פון צייט צו צייט צו שלעג פון דער נאַטור, וואָס זייער סיבה לייגט אין דער עקאָנאָמישער אָרדנונג פון לאַנד. דאָס לאַנד, ווי געוואָגט, איז זעהר אָבגעשאַנען אין ענטוויקלונג. אויסער גנבה און גזלה, פערנעהמען זיך די איינוואוינער נאָר קוים־קוים אויך מיט ערד־אַרבייט. די יודען זענען די בעלי־מלאכות, און זיי שטעלען־צו דער דאָרפס־בעפעלקערונג פערשידענע פאַבריקאַטען, פע־ריבטען איהר אַקער און :עוועהר, וועבען פאַר איהר העמדער א. אַז. וו דערפאַר קריגען

אַ תימנ׳ער יוד – אַ פאסטוך אין בן־שמן

זיי נאָך שניטצייט אַ טייל פון דער איינגעזאַמעלטער דורראָה*) אַלס לוין פאַר זייער אַרבייט. דאָס פאַסירט וועהן די תבואָה איז גע־וועהן נעראָטען. וויי איז אָבער, אַז ס׳איז געווען אַן׳אומגערעטענעיש? דאַן פאַסירט עט זעהר אָפט, אַז בשעת וועהן דער פעלאַך שפּאָרט נאָך דאָך אַ היבש ביסעל תבואָה, עס זאָהל איהם קלעקען אויפ׳ן יאָהר, בעקומט דער יוד ממש גאָרנישט, דען ער וועהרט ערשט בעפרידיגט פון די מותרות. אַן׳אַנדערס מאָל קומט אין אַוא פאַל פאַר אַן׳איבערוואַנדערונג, וואָס איז אין תימן בכלל אַן׳אַלטעגליכע ערשיינונג. אָבער נישט אַלעמאָל איז דעם יודען מענליך איבערצו־

*) א טין תבואָה, וואָס ווקסט אין אַפֿריקא און אַ־אַביען.

בייטען זיין וואוינאָרט, ווייל זעהר אָפט האָט דער יוד זיין גאַנץ פערמעגען ביים אַראָבער ליעגען. דאָן ברעכט אויס אַ הונגערנויט. „קיין זאַך מאַכט נישט אוא איינדרוק אויף דעם יודישען וואַנדערער – שרייבט אַ יודישער רייזענדער – ווי דאָס אויסזעהן פון אייניגע ישובים, וואו אַלע יודישע איינוואוינער זענען אָנגעריהרט געווארען פון דעם לעצטען הונגער. די שטערבליכקייט דארט איז טאַראַריג גרויס, און דורכדעם ערקלערט זיך, וואָס די יודען פערמעהרען זיך נישט, הגם זיי האָבען זעהר פריה חתונה און מאַנכע נעהמען אויך צוּ עט־ליכע וווייבער.

וועו מען טראַכט זיך אַריין אין די געשיכטערע פאַנאַטישע רדיפות און אין דער טרויעריגער עקאָנאָמישער לאַגע, קאָן מען ערשט פערשטעהן דאָס גאַנצע עלענד פון די תימנ׳ער יודען.

אמת, מען מוז דערמאָהנען, אַז אין אייניגע ערטער פער־האַלטען זיך די איינגעבוירענע בעלי־בתים פון לאַנד גאַנץ פריינד־ליך צוּ די יודען. דאָס האָט אָבער כמעט קיין שום ווירקונג נישט אויף וייער גורל, וויבאַלד זיי האָבען געגען זיך די אינסטינקטען פון דעם גאַנצען פאַנאַטיש־געשטימטען פאָלק.

די בעדייטונג פון די תימנים פאר די ענטוויקלונג פון ארץ־ישראל.

וועו מען זאָל די יודען פון אַלע לענדער אינטייליגענט לויט זייע־ליעבע צוּ ארץ־ישראל, דאַן וואָלטען די תימנים זיכער געמוזט פערנעהמען דעם ערשטען אָרט. דער צוגוג און די פערמעהרונג פון פאַלעסטינאַ – דאָס הי ליגע לאַנד, וואָס גאָט אַליין האָט פאַר די יודען בעשטימט – איז בכלל אַ גרונד־שטריך פון דער יודישער מסורה, אָבער אין תימן האָט עס געלאָזען בעזונדערס טיפע וואָרצלען. אפשר איז עס דערפאַר, וויייל די יודען פון תימן האָבען דורך די הונדערטער יאָהרען עלענד און פיין אינסטינקטיוו געפי׳הלט, אַז נאָר פון ארץ־ישראל וועט קומען וייער הילף?

די ערשטע נרעכערע איינוואַנדערונג פון תימנ׳ער יודען קיין פאַלעסטינאַ איז פאָרגעקומען מיט 30 יאָהר צוריק – אין יאָהר 1882. די רייזע האָט געדויערט נישט ווינציגער ווי זיעבען חדשים, מחמת מען האָט נעמוזט אָנלענגן זעהר פיעל אומוועג. אַז די מחנה איז אָנגעקומען קיין ירושלים, האָבען די יודישע פאָרשטעהער פון דער דאַמאַלם נאָך זעהר קלייניער קהלה זיך נישט געקענט קיין עצה געבען מיט די איינוואַנדערער.

חדשים־לאַנג האָבען די תימנים געמוזט נעכטיגען אומטער׳ן פרייען הימל, און עס איז אַריבער אַ היבשע צייט, ביז זיי האָבען

איך צוגעפאסט צו די נייע בעדינגונגען. אבער דורך זייער ארבייטס־זאמקייט און דורך זייער בענוגענען זיך מיט דאם סאמע ווינציגסטע האבען זיי בעוויזען, אז יודען קענען לעבען אין ירושלים אפילו אהן דער שטיצע פון דער „חלוקה". אי־בערהויפט האבען זיי זיך באלד איינגעארדענט אלס האנדווערקער. דאם האט בעוואוינען די „כל ישראל חברים"־אליאנס צו קומען זיי צו הילף, אזוי־ביז־וויינדיג פאר זיי אן בעוונדער קוואַרטאל. די הייזלעך זענען בעשטאנען פון איין צימער און אקיך, מיט אנ׳אבנעצוימטען הויף. אין קוואַרטאל זענען אויסגעמויערט געווארען דרייצ־סטערנעס *). איטליכס הייזעל האט געקאסט בסך־הכל 1600 פראנק, — און יעדער איינוואוינער האט זיך מתחייב געווען צו צאהלען מאנאטליך 24 פיאסטער **) דירה־געלט און די וואוינונגס־שטייערן.

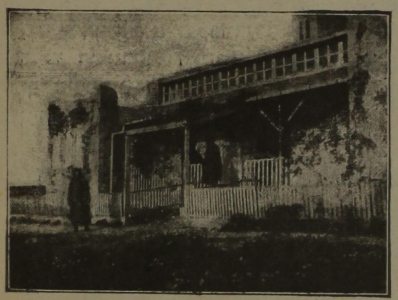

פּילגראן־וואַרשטאַט פון בצלאל אין בן־שמן

דערווייל איז די איינוואַנדערונג קיין ירושלים — און שפעטער אויך קיין יפו — וואס אמאל אלין מעהר געוואקסען. נאך די ערשטע איינוואַנדערער זענען געקומען זייערע קרובים און פריינד, און אויך נייע עלעמענטען האבען אנגעהויבען צו קומען. אין אַ קורצע צייט האבען די בעסערע בעדינגונגען אין ארץ־ישראל אַרויסגעוויזען זייער גוטע ווירקונג אויף די תימנים. זיי זענען נעוינטער געוואָרען סיי פיזיש סיי נייסטיג, און אַ דאנק זייער ארבייטס־פעהינקייט, התמדה און געשיקטקייט, זענען זיי נעוואָרען זעהר נאנגבאַרע ארבייטס־קרעפטען פאר דער אשכנזישער און ספרדישער בעפעלקערונג. און אזוי ווי זיי האבען אויך אין פאלעסטינא בערך זעהר פריה חתונה, פערמעהרען זיי זיך נאנץ שנעל דורך צוואוקס, בשעת ווען זייער שטערבליכקייט אין פערנלייך מיט איהר מצב אין תימן איז נעפאלען. אזוי זענען ביסלעכווייז אויפנעבוים נעוואָרען נרעסערע קהלות פון תימנים אין ירושלים און אין יפו. די ירושלימ־ער תימנים־קהלה האט אפילו זייט עטליכע יאהר אנ׳איינעגעם ראבינאט. אין

*) צימערעס הייסען אויסגעמויערטע, ארעמ אין שטיין אויסגעהאקטע באסיינען, אינצוואוטלן דאם רעגען־וואסער.

**) פיאסטער — שערקישע מטבע, כערך 10 קאפ.

ירושלים איז זיי בעזונדערס צו־נוץ געקומען די גרינדונג פון דער בעזוואסטער קונסט־ און געווערב־שול „בצלאל", וואו זיי צייכענען זיך אזוי אלס זעהר גוטע ארבייטער. שען איז צוצוזעהן ווי די תימנ׳ער גרייז־גרויע זקנים לערנען זיך אויף די אוועגד־קורסען צייכענען נאך א נאנצען טאג ארבייטען. יא, עס איז שוין אפילו געלונגען צו גרינדען אין בן־שמן, ביי יפו, א בעזונדערע „בצלאל"־קאלאניע פון תימנים מיט אנ׳אייגענעם פילי־גראן־וואַרשטאט.

אין דער צייט וואס ביז פאר דרײַ יאהרען פלעגען די תימנ׳ער איינוואנדערער זיך וועגדען דורכאויס קיין ירושלים אדער יפו, איז שוין זינט דריי יאהר דערינען פארנעקומען אנ׳ענדערונג. פאר דריי־יאהרען איז אין יפו אנגעקומען א גרופע פון ארום 300 מאן. פער־לאזענדיג זייער היים, האבען זיי מסתמא בדעה נעהאט צו בעזעצען זיך ערגיץ אין א שטאדט פון ארץ־ישראל. נאר אז זיי זענען אנ־געקומען קיין יפו, איז אויפנעשוואמען דער נעדאנק, צו מאבען מיט זיי א לאנדווירטשאפטליכע פראבע, איינאהדנעדיג זיי אלס ערד־ארבייטער. בעזונדערס האט זיך דערמיט פעראינטערעסירט די ארבייטער־ארגאניזאציע „הפועל הצעיר". מ׳האט זיי אוועקגעפיהרט אין די קאלאניעס ראשון לציון און רחובות, וואו זיי האבען געפונען זעהר אוו־ארימע אויפנאהמע.

די דאזיגע ערשטע פראבע־אויסצונוצען די תימנ׳ער יודען ביי דער לאנד־ווירטשאפטליכער ארבייט אין די יודישע קאלאניעס, האט זיך זעהר גוט איינגעגעבען. וועז מען בעטראכט, אין וואס פאר א מצב די תימנים זענען מיט דריי יאהר צוריק נעקומען קיין ארץ־ישראל, אזן מען פערגלייכט עס מיט וויער אויצטיגער לאנג, איז עס ממש נישט צו גלויבען. א בעזונדערס אנגענעהמען א יגדרוק מאבט דער קוואַרטאל פון די תימנים אין רחובות. די 25 הייזלעך, וואס נעפינען זיך דאָרט איצט, זענען, אמת, העכסט פרימיטיוו, אין גרעסטען שייל, אזן זענען די פאַרערונגען פון דער היגיענע, וויל די בויער פון די הייזלעך האבען נעהאט זעהר וועניג נעלד אזן האבען דע־ריבער נעקארגט אין דאס סאמע נויטיגסטע. פונדעסטוועגען וואַרפט זיך גלייך אין די אויגען דער פאַרשריט פון די תימנים אין דעם פריט פון הי־גיענע אזן ציבטיגקייט. ס׳איז נענוג נאר צו פערגלייכען זיי מיט די נייע איינוואַנדערער, צו בעמערקען דעם שארפען אונ־טערשיעד. די דאזיגע אלע הייזלעך זענען ארומגערינגעלט מיט נעמיוע־נערטנער, וועלבע וועלכע בעארבייט מיט גרויס פליים אזן התמרה.

דאס רוב זענען דאָרט אויך בויער פערפלאנצט, וואס גי־בען צו די הייזלעך א ליעבליך אויסזעהן. די, וואס האבען בעקומען א הלואה אויף אויסצוביוען דאס הייזעל, האבען די צאהלונגען פינקט־

ליך צום טערמין בעזאָרגט. עס איז צומאָל פּאַרהאַן אַזעלכע צוויישען די ערשט פּאַר דריי יאָהרען אַנגעקומענע איינוואַנדערער, וואָס האָבען אין דער דאָזיגער קורצער צייט אָבגעשפּאָרט צו ביס־לעך געלד. אַ ל ע אַרבייטען: דער מאַן־אין נאָרטען און פּעלה, די פרוי וואַשט און באַקט ביי די קאָלאָניסטען, און אויך די קינדער געפינען אַ בעשעפטיגונג, וואָס ווערט בעלוינט. אייניגע, וואָס זע־נען אין דער היים געווען האַנדוואַרקער, פערנעהמען זיך מיט זייער מלאכה אויך אין די קאָלאָניעס. ס׳איז מערקווירדיג, וואָס זיי ווייזען ניט אַרויס קיין שום אינטערעס צו קרעמעריי, וואָס איז דאָך אַזאַ פערשפּרייטער פרנסה־צווייג צווישען די מזרח־אייראָפּעאי־שע יודען. אַזוי, צום ביישפּיל, איז אין אַ גרעסערער קאָלאָניע, וואו

תימנ׳ער יונגוואַרג ביי דער פּעלד־אַרבייט אין חולדה

עס לעבען ביז 150 תימנים, פּאַרהאַן 2 אַראַבישע קרעמער, בשעת וועו די תימנים זענען בעשעפטיגט נאָר אַלס טאָג־אַרבייטער אוו בעלי־מלאכות.

עס איז צו בעדויערן, וואָס ביז איצט איז נאָך נאָרנישט גע־טהון געוואָרען פּאַר די ערציהונג פון די תימנ׳ער קינדער און זיי ווערען אַריינגעצויגען אין דער טאָג־אַרבייט שוין דאַן, ווען זיי דאַרפען נאָר ערשט אַ שול בעווכען. דאָך קאָן מען דוקא אויף דער יוגענד בעמערקען די גוטע ווירקונג פון דעם ארץ־ישראל׳דיגען לע־בענס־שטייגער, און נישט בעווכענדיג אפילו קיין שול, רעדט דאָס

יונגווארג פונדעסטוועגען זעהר שען העברעאיש און גיט אַרויס זעהר גוטע אַרבייטער.

עס איז לייבט צו פערשטעהן, אַז די גוטע ערפאַהרונגען, וואָס די תימנים האָבען געמאַכט אין ראשון לציון און רחובות, האָבען נישט געקאָנט בלייבען אָהן ווירקונג אויף די יודען אין תימן. עס האָט זיך איינגעשטעלט אַ לעבעדיגער בריף־פערקעהר צווישען די תימנים אין ארץ־ישראל און די פערבליבענע אין תימן. דערצו האָט אויך געווירקט דאָס, וואָס די רדיפות און גזירות אויף יודען זענען דוקא אין דער לעצטער צייט נאָך פיעל שוואַרפער געווארען. און ס׳איז שוין אַ יאָהר צייט, זיט עס האָט זיך אָנגעהויבען אַן־עמ־גראַציע, וואָס ברענגט ארויס אין לאַנד אַלע חדש בײַ 120 נפשות. אין אַ געוויסען פרט קאָן מען עס ערקלערען דורכדעם, וואָס די רייזע־הוצאות פון תימן קיין פאַלעסטינאַ זענען בערך נישט זעהר גרויס.

די דאָוגע לפי ערך גרויסע איינוואַנדערונג פון די תימנים איז בעגריסט געוואָרען אין פאַלעסטינאַ מיט גרויס פרייד פון גאַלע פערנינפטיגע עלעמענטען אין לאַנד. מען האָט איינגעזעהן, אַז די אויסוואַנדערונג פון די תימנ׳ער יודען קיין פאַלעסטינאַ איז די אייניציגע רעטונג פאַר זיי. און ווען אפילו נאַלעכטינאַ זאָל נאָך זיי לאַנג נישט דערגרייכען יענע הויכע מדרגה אין דער ענטוויקלונג פון לאַנדווירטשאַפט און אינדוסטריע, צו וועלכער זי איז פעהיג אַ דאַנק איהרע נאַטירליכע רייכטימער, קען זי פונדעסטוועגען שוין אויך ביי די איצטיגע בעדינגונגען זעהר לייכט זיין אַ עיר־מקלט פאַר וואָסערע יעהרליכע 1200—1000 נע׳דפ׳טע תימנים. אין וועלן מען בעטראַכט נאָר, אַז ארץ־ישראל געפינט זיך איצט אין דער תקופה פון לאַנדווירטשאַפטליכער ענטוויקלונג (וואָס ס׳איז אַרויסצוזעהן פון דעם יעהרליך שטייגענדיגען אימפאָרט און עקספאָרט), מעג מען לענען גרויסע האָפנונגען אויף די איינוואַנדערונג פון די תימנים; דורך דער דאָוגער איינוואַנדערונג האָט דער פערגעסענער יודישער שבט פון דרום־אַראַביען געפונען זיין היים, און ארץ־ישראל האָט געוואונען טרייע זיהן, גוטע בויער פון זיין צוקונפט.

אָבער אויסער די דאָוגע פילאַנטראָפישע געפיהלען וענען נאָך געוועזען אויך אַנדערע שטאַנד־פונקטען, וואָס האָבען אַרויס־גערופען אַ גרויסע צופריידענקייט מיט דער איינוואַנדערונג פון די תימנים. בעוואַנדערס גרויס איז די דאָוגע צופריידענקייט געווען אין יענע יודישע קאָלאָניעס פון ארץ־ישראל, וואו דער פלאַנצונגסבוי פערגעהט אַ גרויסען אָרט אין דער וווירטשאַפט. די קאָלאָניע פתח תקוה אַליין בעשעפטיגט איז געוויסע צייטען פון יאָהר אויסער די אייי־

נענע אַרבייטער אויך ביז 3000 אַרבייטער, וואָס זי בעציהט פון אַנ׳אומנעגענד פון 15 מייל אַרום.

דאָס איז אָבער פֿערבונדען מיט גרויסע שווערינקייטען. דער איינגעבוירענער אַראַבישער אַרבייטער האָט זעהר קליינע בעדערפנישען און כמעט זיין גאַנצען לוין נעהמט ער צו אַהיים. וועו מיר זאָלען רעכענען דעם טעגליכען לוין פאַר יעדען אַרבייטער 1 פראַנק, וועט עס אויסמאַכען, אַז די קאָלאָניע פתח־תקוה מוז עטליכע מאַנאַטען אין יאָהר אויסצאָהלען 3000 פראַנק טענליך, און פון דעם דאַוינען נעלד קומט נישט צוריק אין דער קאָלאָניע אַריין, חאָטש אַ וואָסער־עס־איז טייל אַלס פדיון פאַר סחורה אָדער לעבענס־מיטלען, וויי וויט אַוואַ מין ווירטשאַפט איז נישט נאָרמאַל.

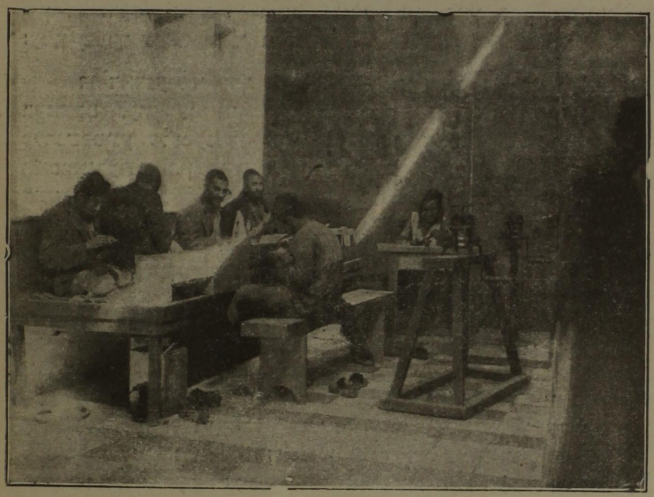

פילגראַן־אַרבייטער פון דער תימנ׳ער קאָלאָניע אין בֶּן־שֶׁמֶן

איז לייכט צו פערשטעהן. דערצו קומט נאָך צו דאָס, וואָס אין געווייסע אַרבייט־סעזאָנען, וועו דער אַראַבער האָט צו בעזאָרגען זעהר נויטיגע אַרבייטען בייַ זיך אין דאָרף, נוצט ער אויס דעם דוחק אין אַרבייטער־קרעפטען אוו הייסט זיך צאָהלען אַ פרייז, ווי אַזוי איהם נעפעלט. בייַ דער שנעלער ענטוויקלונג פון פלאַנצונגסבזי אין אונזערע קאָלאָניעס אוו דער שטייגענדיגער פאָדערונג אויף אַרבייטס־קרעפטען, קאָן אַזאַ מין צושטאנד זעהר שלעכט ווירקען אויף אונזער לאַנדווירטשאַפט, אוו דאָס האָט שוין איניגע

טאָל אויפגעוועקט דעם געדאַנק — צו שאַפען אין אונזערע קאָלאָ־
ניעס אַ יודישען אַרבייטער־עלעמענט, כדי אַזוי־אַרום בישל צוויי־
ווערען אינאָבהענגיג פון דער אַזוימגער אַראַבישער בעזעלקערונג.
אזן דערום האָט די איינוואַנדערונג פון די תימנים אַרויסגערופען
זעהר גרויס פרייד, בפרט אַז די תימנים זענען אנב טערקישע
בירגער אויך אזן מענען דערביבער רעבענען אויף שוצע פון דער
רעגירונג.

אָבער אין דער צייט, ווָאם מען איז אין אַלע פרטים אזן
אויף אַלע וייטען צופריידען געווען מיט דער איינוואַנדערונג פון די
תימנים קיין פאַלעסטינאַ, האָט זיך איהר באַלד געשטעלט אין וועג
אַ מניעה, ווָאם שטערט זעהר דער פרייער איינוואַנדערונג פון
די תימנים אזן קאָן בעוויטינט ווערען נאָר דורך דער גרייטקייט
פון די יודען אין די גלות־לענדער צו קומען צו־הילף זייערע
תימנ'ער ברידער.

דער דוחק אויף וואוינונגען.

וועגען ארץ־ישראל ווערט אין דער לעצטער צייט גאַנץ פיעל
נעשריבען. עס וואַקסט אויך די צאָהל יודישע טוריסטען, ווָאם בע־
רייזען פאַלעסטינאַ אזן בעקענען זיך מיט איהר דורך אייגענע ער־
פאַהרונגען. פונדעסטוועגען איז ארץ־ישראל פאַר דאָם רוב יודען
נאָך אַ נאַנץ אונבעקאַנט לאַנד, אזן פון די פערהעלטנישען דאָרט
האָבען זיי נאָר אַ קנאַפּע פאָרשטעלונג.

אַזוי איז דעם גרעסטען טייל יודען נישט בעקאַנט, אַז אין די
לעצטע יאָהרען האָבען די יודען פון ארץ־ישראל זעהר פיעל אויס־
צושטעהן פון זעהר אַ גרויסען דוחק אויף וואוינונגען סיי אין די
שטעדט, סיי אויפ'ן ישוב. אין יפו אַליין איז פאַר די לעצטע יאָה־
רען נאָר פון יודישער זייט אַרויסגעלעגט געוואָרען אין דעם הייזער־
בוי בין 2 מיליאָן פראַנק; דאָך שטייגט די פאָדערונג אויף דירות
אָהן אַנאויפהער, אזן דער הייזער־בוי ברענגט פון 15 בין 20%
פראָצענט ריוח.

נאָך פיעל שארפער איז דער דוחק אויף דירות אין די קאָ־
לאָניעס, אזן דאָם איז איצט פאַר די איינוואַנדערנדיגע תימנים די
ברענענדיגסטע פראַגע. וואָם מוז גלייך פערענטפערט ווערען; אַניט־
קענען אַרויסקומען די ערגסטע רעזולטאַטען.

כדי צו רעדען מיט דער דייטליכער שפראַך פון ציפער,
ברענגען מיר דאָ די פאָלגענדע צאָהלען: די קאָלאָניע חדרה
צעהלט אינגאַנצען 30 פאַמיליעס קאָלאָניסטען, אזן שוין איצט אַר־
בייטען דאָרט מעהר ווי 60 פאַמיליעס תימנים. אין פתח תקוה

האָבען שוין איינגעוואַנדערט באַלד 300 מאַן. רחובות טיט איהרע 70 קאָלאָניסטען האָט שוין אויך 80 תימנ׳ישע פאַמיליעס. כמעט אַזוי איז עס אויך אין די אַנדערע גרעסערע קאָלאָניעס. האָט מען אויף דערווייַלע איינגעאָרדנעט די תימנים אין באַראַקען, און אויך אין בייד׳לעך פון שטרויסאַטען. אָבער ס׳איז קלאָר, אַז די דאָזיגע אַלע מיטלען קענען בענוצט ווערען נאָר אין אַנזיטפאַל זומערציים, ווינטער אָבער טויגען זיי לחלוטין נישט. מען מוז אַלזוֹ וואָס גיכער צוטרעטען צו בויען הייזער פאַר די תימנים, אויב מען וויל זיי נישט

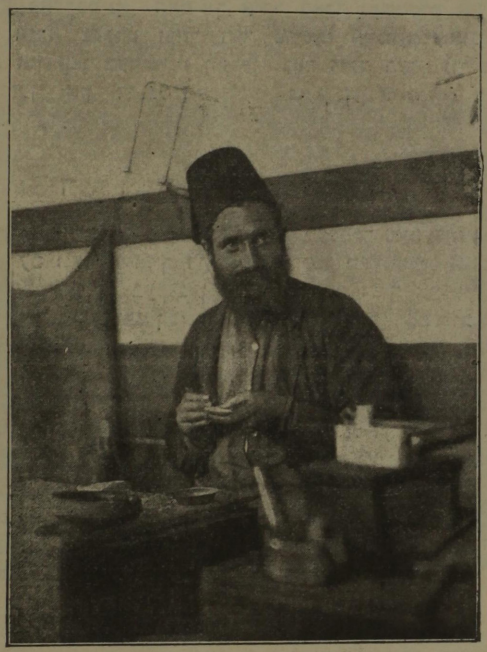

א תימנ׳ער יוד - א ווילבער־שמיר

זיבערלאָזען אַלס קרבנות פאַר כל׳ערליי קראַנקהייטען בשעת דער רעגענצייט, וועלכע מוזען קומען אַלס פועל־יוצא פון דער וואוינונגס־נויט.

די דאָזיגע געפאַהר האָט מען אויך איינגעזעהן אין ארץ־ישראל גופא, און די פעראינטערעסירטע קרייזען האָבען זיך קודם כל געווענדט צו יענער אינסטיטוציע, וועלכע איז שטענדיג גרייט מיטצו־

העלפען, וואו מען קאָן נאָר, צו שאַפען נוצליכע און פראַקטישע ארבייט אין ארץ־ישראל – צו דעם יודישען נאַציאָנאַלפאָנד. דאָס דירעקטאָריום פון דעם יודישען נאַציאָנאַלפאָנד האָט פערשטאַנען די וויכטיגקייט פון דעם דאָזיגען ענין, און האָט אַסיגנירט אויף צו בוזען הייזער פאַר די תימנים 50,000 פראַנק אויף דאָס יאָהר 1912–וועדליג זיינע מיטלען, אַ בעדייטענדע סומע. פונקט אַזאַ סומע האָט דער נאַציאָנאַלפאָנד בעש"אָסען צו אַסיגנירען אויך אויף דאָס יאָהר 1913. פאַר דעם דאָזיגען גרעלד איז שוין געקוימפט געוואָרען פלעצער, מ'האָט אויסגעבויט הילצערנע צייטווייליגע באַראַקען אזן דער בוי פון הייזלער אין די קאָלאָניעס פתח תקוה, חדרה, נס ציונה, באר יעקב אזן אַנד. האָט זיך אָנגעהויבען. עס וואָלט אָבער געהייסען נאָרען זיך אַליין, וועו מען זאָל מיינען, אַז די דאָזיגע סומע קלעקט. נו וו=ניט=איז פעסט אין היגיעניש געבויטעס הייזעל מיט דעם שטיקעל ערד, וואָס איז נויטיג פאַר'ן נאָרטען צום הייזעל, קאָסט 1000 פראַנק. אַזוי וויי מיר האָבען שוין אין ארץ=ישראל אַרום 400 פאַמיליעס איינגעוואַנדערטע תימנים, וואָלט מען פאַר זיי געדאַרפט האָבען 400 אַזעלכע הייזלער. מיר מוזען זיך אָבער אויך רעכענען מיט די מאַסען, וואָס וועלען נאָך ערשט איינוואַנדערן, און פאַר זיי צוגרייטען אַנאָבדאַך.

* * *

מיר האָבען געזעהן, וויי שרעקליך עס וענען די ליידען פון די יודען אין דרום=אַראַביען, וואו זיי קומט=אויס צו לעבען אונטער'ן יאָך פון אייביגע רדיפות און שטענדיגער נויט. מיר האָבען געזעהן, אַז אין דער נשמה פון דעם תימנ'ער יוד לעבט אַטיף=איינגעוואָר־צעלטע ליעבע צו ארץ־ישראל. אַז ער וואַנדערט אָפט חדשים=לאַנג צו פוס מיט וויב און קינד אין דער האָפענונג=שטאָדט אַריין, צו בע־טרעטען די שיף, וואָס וועט איהם ברענגען אין הייליגען לאַנד. מיר האָבען געזעהן, אַז אין ארץ=ישראל לעבט ער אויף אזן צו גלייכער צייט ווערט ער אויך אַ ברכה פאַר דער גאַנצער יודישער קאָלאָניזאַציע; מיר האָבען אָבער אויך געזעהן, אַז דעם דאָזיגען גרויסאַרטיגען וועדק פון בעוואונדערונגנכפוי'ער זעלבסטהילף האָט זיך געשטעלט אין וועג אַ גרויסע מניעה: דער דוחק אויף וואוינונגען.

פאַר אונז, וואָס מיר נעהערען צו דעם אייגענעם יודישען שטאַם אזן צו דער אייגענער יודיש; אמונה, וויי זיי, אָבער האָבען דאָס גליק צו לעבען פאַרט אין בעסערע בעדינגונגען, – פאַר אונז שטעהט=אויף דער זעלבסטפערשטענדליכער חוב, נישט צו דערלאַנגען יענע בוידער אונזערע אַנדבה, נאַר מיטהעלפען זיי

אויפֿן גרויסען אופן אין זייער גרויסאַרטיגען ווערק פון זעלבסט־
הילף. אונזער מענשלעך מיטביהלען שטעלט אונז די דרינגליכסטע
פֿאַדערונג בייצושטעהן דאָרט, וואו די זעלבסטהילף קאָן זיך מיט
איהרע אייגענע כחות נישט דורכהעלפֿען, אין קען זאָגאָר אונטער־
געבראָכען ווערען, שוין שטעהענדיג אַזוי נאָהענט פֿאַר דעם אַזוי
געווינשטען אין אַזוי נויטווענדיגען ציעל.

מיר מוזען זיי הייזער אויסבויען! ניט קיין גרויסע, טיי־
ערע בנינים — נאָר פשוט'ע פראַקטישע דאָרפֿס־שטיב־
לעך, אַרומגערינגעלט פון גערטענדלעך.

דער יודישער נאַציאָנאַל־פֿאָנד האָט אונז געוויזען דעם וועג.
ער האָט אויף דעם דאָזיגען צוועק אַסיגנירט 100,000 פראַנק. ער
האָט נאָך מעהר געטהון — ער איז צוגעטראָטען צו אָרגאַניזירען די
וויייטערע הילף. ער האָט איינגעאָרדנעט א בעזונדערע אָבטיילונג
מיט אַ בעזונדערער בוכפיהרונג און פערוואַלטונג און די דאָזיגע
אָבטיילונג האָט אָנגעהויבען צו קלייבען נדבות אויף וואויננגען
פֿאַר די תימנים. 1000 פראַנק אָדער 375 רובל קאָסט א הייזעל
מיט אַ גאָ־טען פֿאַר אין פֿאַמיליע. דער יודישער נאַציאָנאַל־פֿאָנד
האָט בעשטימט, אַז איטליך אויסגעבויט הייזעל זאָל טראָגען דעם
נאָמען פון דעם שטיצער, עס זאָל דיענען אַלס דויערנדער אָנדענק
פון סאָציאַלען זין: א דויערנדער דענקמאָל, וואָס יעדער איינער
קאָן זיך שטעלען אָדער אַנ'אַנדערן ווידמענען!

ברידער אין שוועסטער! איהר, וואָס האָט מיט א טויפֿען
מיטגעפֿיהל גשלויגט וועגען דעם גורל פון די תימנים — א טייל
פון אונזער יודישען פֿאָלק, בטבע גשווינד אין קרעפֿטיג, נאָר
אָבגשוואַכט דורך אומווייסען אין קולטורלאָזיגקייט, גע'רודפֿ'ט
אין פֿערפֿאָלגט, דאָך מיט א שטאַרקען דראַנג צו זעלבסט־
בעפרייאונג, — בעווייזט, אַז איהר זענט יודען, בשווייזט, אַז
מענשליכע שלעפּנד אין פּיין איז נאָהענט אייער האַרץ אין זין.

צו העלפֿען די תימנים — דאָס טאָר נישט זיין אַנאויפֿגאַבע
נור פֿאַר א גשווינסע ריכטונג אָדער פֿאַרטיי אין יודענטום. אַלע
יודען, צו וועלכער רעליגיעזער אָדער פּאָליטישער גרופּע
זיי זאָלען נישט גשהערען. מוזען קומען צו הילף דעם יודישע־

נאציאנאלפאנד ווערשאר צו פיהרען רין דאוגע העכסטווכשוגע
ארבייט לטובת אונזרע ברידער רין תימנים — צום קהרען נון
עלע יודען, צום כבוד נון כלל ישראל!

בילאגע.

דער יודישער נאציאנאל-פאנד.

וואָס האָט דער יודישער נאַציאָנאַל-פאָנד אויפגעטהון.

אין לאַנדווירטשאפט.

א) כּיַ דער אייזענבאהן-ליניע יפו-ירושלים בעוויצט דער נ. פ. צוויי נחלות (הולדה און בן-שמן), וואו עס ווערען אויפלבוים-ווילדער און אנדערע מינים בויִמער פֿערפֿלאַנצט און עס ווערט אויך לאַנדווירטשאפט טריבען געפֿירט. דער ריוח פֿון די ווילדער איז בעשטימט אויף אויסצוהאלטען שולען אין ארץ-ישראל. די כיידע נחלות האבען שוין אבגעקאפט דעם נ. פ. כיו צום 30-טען יוני 1912 נאהענט צו 400,000 פֿראנק.

יונגע פלאַנצונגען אין בן-שמן

ב) אין דער נעגעגד, וואו דער ירדן פלוּיעט אַרוים פֿון ים-טבריה, בעוויצט דער נ. פ. נאך צוויי נחלות (כנרת און דגניה). די ערשטע אין פֿערפאַסטע דער

חברה „פאלעסטינא-לאנד-ענטוויקלונג", און די אנדערע—דער כשותפות'דיגער קאלא-
ניזאציאנס-נעזעלשאפט „ארץ-ישראל". אין די כיורע נחלות זענען אינגעזאמלט
טויזנטער-פערטעל, וואו יודישע ארבעטער בילדען זיך איים צו ווערען גוטע קאלא-
ניסטען. אין כנרת לערנען זיך אידישע מיידלעך אייך לאנדווירטשאפטליכע ארבעט.

ג) אין דעם פרוי-בארצען מהאל עסק-יזראעל נעהערט דעם נאצי-פאנד די
נחלה מרחביה, וואס ליגט בי דעם וועג פון חיפה צו מורה-הירדן. דאָ ענטוויקעלט

די קאאפעראטיוו קאלאָנ ע ניר־חביה

איהר טעטיגקייט די כשותפות'דיגע נעזעלשאפט „ארץ-ישראל", וועלכע איז גע-
דאַכט אויף קאאפעראטיוון יסודות לויט דעם פלאן פון סאציאלאָג ד"ר אפענהיימער.

ד) דער נעזעלשאפט „פאלעסטינא-לאנד-ענטוויקלונג" האט דער נ. פ. נעלי-
הען 300,000 פראנק צו שטיצען זין אין איהרע אונטערנעהמונגען.

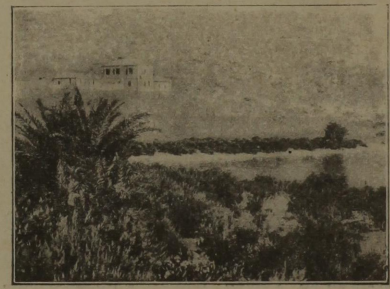

די פערמע בנרת בים ים טבריה

ה) בי דער יודישער פאלעסטינא-באנק האט דער נ. פ. שוין בין איצט
איינגעזאהלט איבער 240,000 צו שטיצען מיט הלואות די קאאפעראטיוון חברות, אין וועלכע
אנדווירטשאפטליכע ענינים.

ו) דער נ. פ. האָט געגרינדעט אין פּתח־תקוה אין חדרה מיט א סומע פֿון 40,000 פֿראנק צווייַ גרויסע הויזער פֿאר בחורים־ארבייטער, אויסער דעם, האָט ער מיט די משלחן פֿון פֿאנד, אויף דעם נאָמען דוד און פֿאיגע וואלפּסאָן אין פֿון דעם האלפּערן־פֿאנד (כיודע פֿאנדען געהערען דעם נ. פ.) אויפּגעבויט פֿינף הויזער פֿאר יונגע ארבייטער־פֿאמיליעס אין פּתח־תקוה ראשון־לציון, רחובות און מאי־יעלי־תאנין. אין דער לעצטער צייט האָט דער נ. פ. אכוגעזרט נאָך 50,000 פֿראנק

די קאָאָפּעראטיוו קאלאָניע דָגָנְיָה בייַם יָרְדֵן

פּלאָן שרשׁ ראָבע צו בויען הויזער פֿאר די תימנ'ער יונגע, וואָס ווילן כעזעצן זיך אין ארץ־ישראל אין וועהר ווובטוג פֿאר דער עכטווונקלונג פֿון דער יונגישער קאָלאָניזאציע.

ו) דעם "ארעסער קאָטשעס צו שטוצען יונגע עהר־ארבייט אין סוריען אין

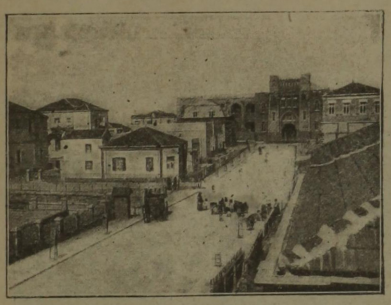

הערצל־נאַס אין די גימנאזיע "הֶרְצְלָיָה" אין תֵּל־אָבִיב

פּאלעסטינא" האָט דער נ. פ. געלויהען 20,000 פֿראנק צו גרינדען דיַ ארבייטער־קאָלאָניע עין־גנים בייַ פּתח־תקוה.

ח) דער נ. פ. האָט גענרינדעט אויף זיין נחלה בן־שמן א קאָלאָניע פֿאר די תימנ'ער זולבער־ארבייטער פון דעם ירושלימ'ער קינדס־נעווערב־אינסטיטוט "בצלאל".

יעדער ארבעטער-פאמיליע האט בעקומען אהיימעל טיט צווייַ דונאם ערד אויף א נאחלע. די הויז-אינדוסטריע ווערט דא אויי-אזוי פערבונדען מיט לאנדווירטשאפט.

ט) אין דער קאלאניע „חדרה" בעזוצט דער נ. פ. א גארטען פון אפעלסינען אזא אתרוגים „גן-שמואל" אזא נאך צווייַ גארטענס פון אייבירט-בוימער.

אין שטאדטיגער קולטור.

י) א דאנק די פערשיערענע הלואת אויף 360,000 פראנק, נואם דער נ. פ.

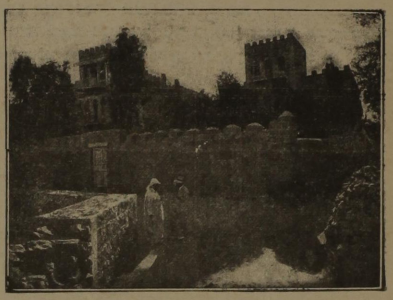

די קונסט-געווערב-שול „בצלאל"

רוט ארויסגעבען דורך דער פערטישלונג פון דער פאלעסטינא-באנק, וענען נע-רונדעט געווארען די כערהסטע יוגנישע קוואלשלען תל-אביב אזא נחלת-בניימין זיין יפו, ווו אויך „הרצליה" אין היפה, וועלבע האבען אבגעקאפט אנדערהאלבען

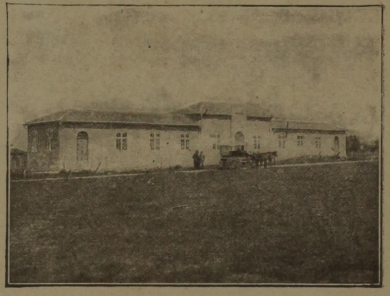

ארב ישער-חויז אין פֶּתַח-תִּקְוָה

מיליאן פראנק. די גרויסע וויכטיגקייט פון די דאזיגע קוואלשלען פאר דער יודי-שער קאלאניזאציע אין ארץ ישראל האט זיך שוין קלאר ארויסגעוויזען אין אלע פרטים.

פֿאר געזעלשאפֿטליכע אינטאלטן.

יא) דער יוד. נ.פֿ. האט אָבגענעבן דעם „בצלאל" אין ירושלים צווייַ שענע העזער מיט אַיין אשעליע, וואָס קאָסטן צוזאמען נאָהענט פֿון 150,000 פֿראנק. די שול „בצלאל" האט די אויסאָבע איינצופֿירן קונסט-געווערבליכֿע הויס-אַרבייט צווישען די יודען אין פּאלעסטינא אין עפֿענען פֿאר זיי נייע פֿערדיענסט-קוועלען. זי בעשעפֿטיגט שוין איצט פֿיר כּוח פינף הונדערט יודישע ארבייטער.

יב) פֿאר דער עברעאישער גימנאזיע אין תל-אביב האט דער נ. פֿ. געגעבען דעם פֿלאן אין דעם פרעפֿעסיונען בנין, וואָס מען האט איהם צו דעם צוועק געשענקט אין קאָסט אונגעפֿעהר 200,000 פראנק.

יג) דער נ. פֿ. האט געגעבען 100,000 פֿראנק צו קויפֿען דעם פֿלאן פֿאר דעם יודישען פּאָליטעכניקום, וואָס בויט זיך אין דער בליהענדער שאָדט חיפה.

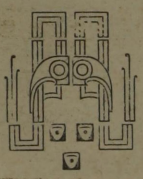

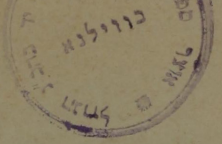

YIVO Institute for Jewish Research
6 6000 00073416 1